

Мочук О. Б.
методист центру інформатики,
інформаційно- комунікаційних технологій
і дистанційної освіти ТОКІППО

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ІНСТРУМЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах реформи національної системи освіти важливого значення набуває інноваційна діяльність, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі.

Головними завданнями оптимізації педагогічної діяльності є уникнення формалізму, розвиток творчого потенціалу кожного вчителя, створення належних умов для самоосвіти та самовдосконалення членів педагогічного колективу. Як же варто побудувати методичну роботу з педагогічними кадрами, щоб кожен вчитель відчув ситуацію успіху, динаміку професійного росту, задоволення від роботи, потребу в самоосвітній діяльності?

Дистанційне навчання вчителів ТОКІППО в рамках підвищення кваліфікації проводиться на безкоштовній навчальній платформі **Moodle** і розглядається по-перше, як організація освітнього процесу, яка базується на принципі самостійного навчання вчителя – віртуальне навчання та характеризується тим, що вони здебільшого дистанційно опрацьовують зміст лекцій з методики викладання навчальних предметів, і виконують тестові завдання. Презентації, відеофрагменти, аудіофайли доповнюють навчальний матеріал лекцій. По-друге, передбачена певна кількість годин (16 годин) для навчання онлайн. Слухачі курсів в режимі онлайн присутні на лекційних заняттях, які відбуваються на платформі **Google Meet** та тривають 1 годину 20 хвилин, і працюють, практично, як на звичайному занятті, виконуючи завдання викладача і ставлячи при цьому запитання. До того ж, запитання, які ставлять викладачеві, і відповіді на них доступні відразу всім слухачам віртуального класу. Чат дає змогу вчителям і викладачеві поспілкуватися в режимі реального часу, обмінюючись враженнями і ставлячи актуальні запитання.

Навчальна платформа **Moodle** передбачає віртуальний діалог - взаємодія "багатьох до багатьох" означає, що можливе одночасне спілкування між слухачами однієї групи, які обмінюються між собою досвідом і враженнями і не виключає взаємодії "одного до багатьох", оскільки викладач, відповідно до заздалегідь складеного графіка, працює відразу з усією групою. Така форма взаємодії нагадує традиційне навчання в класах слухачів з лектором, а віртуальне спілкування викладача і слухача за принципом "один до одного" відповідає за формою і змістом індивідуальній консультації. Слухачі курсів мають можливість листуватися з викладачем, ставити запитання й одержувати на них відповіді, обговорювати поточні проблеми й організаційні моменти.

Завершальним етапом підвищення кваліфікації є засідання круглого столу для слухачів різних курсів, після чого вони отримують посвідчення про

завершення навчання в межах підвищення кваліфікації. Деякі категорії педагогічних працівників, відповідно до чинного положення про підвищення кваліфікації, виконують курсову роботу та захищають її в режимі онлайн.

Так в Тернопільській області, з метою розширення уявлення про педагогічний досвід, презентації існуючих інновацій в освіті, персоніфікації вчителя в Інтернеті, переорієнтування змісту традиційної методичної роботи на нову сучасну систему безперервної фахової освіти, наші вчителі мають можливість об'єднуватися в творчі/проблемні/дискусійні групи тощо.

Насамперед, творча група – це форма роботи, спрямована на підвищення рівня ІКТ-компетентності вчителів області, а також взаємодії та змістовного спілкування на відстані. Така робота є індивідуальним інструментом розвитку особистості, допомагає обрати свій маршрут і усвідомити здібності та, що потребують розвитку. Важливим на цьому етапі є вміння педагогів переорієнтувати зміст традиційної методичної роботи на нову сучасну систему безперервної фахової освіти.

На відміну від традиційної творчої, віртуальні групи можуть мати більш розширену аудиторію. У такому форматі можна працювати у будь-який зручний для себе час і в будь-якому місці, головне вихід в мережу Інтернет, наявність акаунта на gmail або реєстрація у соціальній мережі Facebook. Учасники процесу дистанційного навчання отримують нові можливості для індивідуальної самореалізації, розширюють зону активності, самовираження. Крім того, це дозволяє їм полегшити рутинну організаційну роботу та процес інформування, забезпечити оперативне спілкування з допомогою ІТ сервісів: **Google Meet, Hangout, Viber, Whats App, Skype...**

Також вони вдосконалюють вміння щодо роботи з різноманітним програмним забезпеченням та Інтернет-сервісами. Кожен учасник творчої групи додає до своєї «методичної скриньки» вміння створення «карт знань», діаграм, об'єктів SmartArt, «хмар тегів», «хмар зображень», опитувальників у Google Формам, онлайн-ових кросвордів та ребусів, інтерактивних мультимедійних вправ у сервісі **Learning Apps** тощо.

Активне впровадження нових технологій в освітній процес є одним з важливих напрямів створення єдиного інформаційного простору навчального закладу. Так, освітяни Тернопільщини активно запроваджують в освітній процес сервіси **WEB 2.0**. Це дає можливість їм самостійно створювати контент, змінювати його та керувати зв'язками між своїми та чужими матеріалами, що характеризується підвищеним рівнем комунікації та включення користувачів у процес використання та створення ресурсів, поновлення сервісів. Інформацію (текстову, мультимедійну) може розміщувати на сайті чи блозі будь-який користувач, а інші відвідувачі використовувати, покращувати, оцінювати, коментувати, тобто контролювати процес формування інформаційних ресурсів. Особливістю функціонування сервісів **Веб 2.0**. є легкість опанування даних технологій користувачами-початківцями, простота навігації, наочність тощо.

Одними з характерних ознак Web 2.0. є:

- колективна діяльність;
- можливість спостерігати за розвитком інших та вчитись у інших;

- обмінюватись інформацією;
- дистанційно навчатись;
- самостійно створювати контент мережі [7].

Користувацький пошук Google — безкоштовний сервіс компанії Google, який дозволяє створювати власні пошукові системи.

Блог (англ. blog, від web log, «мережевий журнал або щоденник подій») — це вебсайт, основний вміст якого — записи, що регулярно додаються, зображення або мультимедіа. Для блогів характерні короткі записи. За авторським складом блоги можуть бути особистими, груповими (корпоративними, клубними.) або суспільними (відкритими). За змістом — тематичними або загальними. Відмінності блогу від традиційного щоденника обумовлюються середовищем, тобто його «мережністю»: блоги, зазвичай, прилюдні або хоч би доступні певній кількості користувачів Мережі. Це визначає і відмінності блогових записів від особистого щоденника: перші, зрештою, передбачають сторонніх читачів, які можуть вступити в полеміку з автором (у відгуках до блог-запису або своїх блогах).

Блоги характеризуються публікацією відгуків («коментарів»), відвідувачами, що робить блоги середовищем мережевого спілкування.

1. Розміщення матеріалів та посилань на **веб-ресурси**. Можна використовувати свій блог для розповсюдження навчальних матеріалів або посилань на них; матеріали стають доступними для учнів як в школі так і вдома.

2. **Онлайн-дискусії**. Залишаючи коментар до вашого повідомлення у блозі, учні стають учасниками справжньої дискусії.

3. **Створення публікацій**. На зміну шкільних стіннівок прийшли їх електронні замітники. Створіть власну шкільну газету онлайн.

4. **Дошка оголошень**. Блог можна використовувати як віртуальну дошку оголошень.

5. **«Пульт управління»** учнівськими блогами. Допоможіть учням у створенні власного учнівського блогу, і тоді вчительський блог стане своєрідним центральним пультом управління учнівськими блогами.

6. **Відкритий план уроку**. Розмістивши конспект уроку чи його план на своєму блозі, ви дасте змогу учням з ним ознайомитися і по можливості підготуватися заздалегідь до уроку, а якщо залишиться щось незрозумілим, то учні зможуть ще раз розібратися самі чи поставити вам запитання.

7. **Засоби мультимедіа** на вашому блозі. За допомогою декількох кліків мишкою ви зможете продемонструвати навчальні матеріали до нової теми. Вбудовані відеоматеріали, презентації, гіперпосилання, аудіо лекції – це ваша колекція наочних засобів для уроків.

8. **Блог** – помічник вчителя-організатора. Ви можете використовувати свій блог для організації позакласних заходів.

9. **Зворотній зв'язок**. Ваш блог можуть читати не лише учні, а і їх батьки, колеги. Можна продумати можливості блогу для соціального контакту з батьками, влаштувати батьківський лекторій, розміщувати шкільні фотографії. Батьки можуть писати коментарі.

10. Справжній *інтерактивний сайт*. Використовуючи можливості гіперпосилань, архівування, вбудованих мультимедіа ви отримаєте сучасний інтерактивний веб-сайт.

З вищезазначеного видно, що блоги можуть виступати не лише особистими щоденниками автора, а й бути осередком спільного розв'язання освітніх завдань.

У межах сервісів **Веб 2.0** важливе місце займають **вікі-проекти**. Основне їх призначення – накопичення та структуроване зберігання інформаційних матеріалів з можливістю редагування та обговорення цих матеріалів групами користувачів. Найбільшим та найвідомішим проектом став сайт **Wikipedia.org** [2].

Віртуальний освітній простір **ТерноВікі** (доступ: <http://wiki.ippo.edu.te.ua/index.php/>) розроблений на основі технології побудови веб-сайтів Wiki – системи зберігання та структурування бази знань, виявлення їх у гіпертекстовому форматі, забезпечення навігації та пошуку.

Терновікі для освітян Тернопілля - простір для надання інформаційної, методичної, організаційної допомоги всім учасникам освітнього процесу; формування єдиного підходу до організації навчання відповідно до сучасних потреб, вимог, викликів; надання можливості кожному обмінятися своїми здобутками та напрацюваннями задля впровадження передового досвіду; спільного створення, зібрання та обміну інноваційним, сучасними, безкоштовними, вільно розповсюджуваними освітніми ресурсами; опанування нових інформаційних технологій; впровадження нових організаційних форм, методик освітньої діяльності.

Варто зазначити, що введення карантинних обмежень, перехід на дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, мотивувати учня, вчителя, батьків, - завдання доволі складне. Оволодіння новими та інноваційними методиками, техніками свого викладання та співпраці з учнями та батьками спонукає педагогів (класних керівників) до ґрунтовного самоаналізу та перегляду власних можливостей та перспектив в онлайн-форматі.

Розв'язанню цих завдань може сприяти впровадження в освітній процес сучасних інтерактивних засобів навчання. По-перше, використання інтерактивних засобів дає змогу ефективно реалізувати ідеї змішаного навчання («blended learning») – найбільш перспективного підходу до організації навчання в сучасній освітній практиці багатьох розвинених країн (США, Німеччина, Австралія, Велика Британія, Японія та ін.). По-друге, розроблення навчальних програм, які передбачають застосування системи інтерактивних засобів навчання, оптимізує перехід від предметного принципу побудови змісту освіти до компетентнісної орієнтації навчальних курсів. По-третє, використання інтерактивних технологій сприяє розвитку вміння співробітництва [5].

Одним із ключових напрямків оптимізації освітнього процесу є орієнтація та спрямування на демократизацію взаємовідносин вчителя та учня. Це передбачає використання нових підходів до навчання: відхід від дублювання

інформації та монологічного викладу матеріалу, демонстрація можливості отримання цих даних з доступних джерел, сприяння створенню атмосфери співробітництва, перехід до діалогу між вчителем та учнями та учнів між собою, впровадження в освітній процес активних методів навчання, які дають змогу розкрити творчі здібності, розвивати ініціативу та активізувати навчально-пізнавальну діяльність учня. Також питання необхідності розвитку навичок співробітництва постає і у зв'язку з чинниками, які впливають із сучасних потреб ринку праці, де потрібні не лише кваліфіковані, а й комунікабельні фахівці, які могли б успішно працювати в команді задля єдиної мети. Зокрема, стоїть питання про підготовку учнів до життя в "цифровому суспільстві", що передбачає вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) для вирішення життєвих завдань.

Вище зазначене, зумовлює проблему пошуку нових форм, методів і засобів навчання, які передбачають ефективне використання ІКТ та враховують інтереси та потреби учасників освітнього процесу. Тому, значна увага останнім часом надається питанню технології «навчання у співробітництві» з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Даний термін англійською звучить **Computer Supported Collaborative Learning – CSCL** і трактується як технологія, яка поєднує найкращі здобутки традиційної освітньої системи та ІКТ. Використання даного підходу до навчання дає змогу підвищити мотивацію для тих учнів, які не зацікавлені в засвоєнні системи знань за допомогою традиційних дидактичних засобів. Залучення до співробітництва під час освітнього процесу розширює реалізацію творчого потенціалу, розвиває як предметні, так і ключові компетентності учня. Співпраця не обмежена часом і місцем, що є характерним для традиційної організації навчальної діяльності [2].

Існує велика кількість інструментів для забезпечення взаємодії учасників освітнього середовища. Фокусуємо увагу на основних онлайн-інструментах співпраці педагога з різними учасниками навчального простору, подано нижче (у таблиці 1) [2].

Таблиця 1

Онлайн-інструменти міжособистісної взаємодії

Групи:	Інструменти:
Комунікація з групою	Flowdock (https://www.flowdock.com/) Slack (https://slack.com/) GoToMeeting (https://www.gotomeeting.com/) WebEx (https://www.webex.com/) Appear.in (https://appear.in/) Yammer (https://www.yammer.com/) Skype (https://www.skype.com/uk/) Hipchat (https://www.stride.com/)
Управління проєктом та завданнями	Asana (https://asana.com) Jira (https://ru.atlassian.com/software/jira) Trello (https://trello.com/)

Спільна робота	Google Docs (https://www.google.com/intl/uk_ua/docs/about/) Office Online (https://www.office.com/) Wiki (https://www.wikipedia.org/) Quip (https://quip.com/) Concept Inbox (http://conceptinbox.com/)
Інструменти спільної візуалізації	Padlet (https://uk.padlet.com) RealtimeBoard (https://realtimeboard.com) Mural (https://mural.co/) MindMaps (https://mindmup.com)
Інтерактивні вправи	LearningApps (https://learningapps.org) Playbuzz (https://playbuzz.com)
Спільне використання файлів	Google Drive (https://gsuite.google.com) Dropbox (https://dropbox.com)

Таким чином, педагоги нашої області використовують сервіси для створення карт знань (їх ще називають **картами пам'яті**) - графічних інформаційних моделей, які відображають структуру, взаємозв'язки та залежності певних інформаційних одиниць представлених низкою найменувань. Серед них – середовище **FreeMind**, вибір якого трактується певними причинами: можливість установлення на локальну машину без підключення до Інтернету, наявність розширених можливостей експортування даних та здатність будувати карту-схему із розгалуженою структурою і посиланнями на зовнішні джерела, використання графічних піктограм задля інформаційної наповнюваності гілок схеми.

LearningApps.org є сервісом Web 2.0, який є популярним серед педагогів Тернопільщини і використовується для підтримки процесів навчання та викладання за допомогою невеликих інтерактивних модулів. Ці модулі можуть застосовуватись безпосередньо як навчальні ресурси або для самостійної роботи. Метою роботи є створення загальнодоступної бібліотеки незалежних блоків, придатних для повторного використання та змін. Зазвичай, блоки (вони називаються вправами) не включені в конкретні сценарії чи програми, тому вони не розглядаються як цілісні уроки чи завдання, натомість їх можна використати у будь-якому доречному методичному сценарії. Це конструктор для розробки інтерактивних завдань за різними предметними дисциплінами для застосування на уроках і в позакласній роботі. На сервісі презентовано безліч інтерактивних вправ, які були розроблені для різноманітних форм освітнього процесу. Варто наголосити, що їх можна використовувати в роботі з інтерактивною дошкою, або як індивідуальні вправи для учнів; існує україномовна версія сайту. Для роботи на сайті потрібно зареєструватись, створити свій акаунт та розпочати творчий процес. Існуючі модулі можуть бути безпосередньо включені в зміст навчання, а також їх можна змінювати чи створювати в оперативному режимі. Вправи на сайті подаються у зручному візуальному режимі «сітки зображень», навівши на які вказівник миші можна побачити тип вправи та її рейтинг на сайті (залежить від кількості переглядів та оцінок користувачів). Усі вправи поділено на категорії, які відповідають формі

завдання, яке потрібно буде виконати учням: вибір; розподіл; послідовність. У кожній групі доступно кілька шаблонів вправ, опис та зразки яких можна попередньо переглядати перед тим, як створити власний навчальний ресурс. Дуже важливо, що користуватися створеними продуктами може кожний. Є можливість співпрацювати з колегами не тільки свого навчального закладу, але і всього світу, використовуючи Інтернет. Вчитель може працювати з групами учнів, швидко створювати вправи на уроці, давати домашнє завдання, отримувати гіперпосилання від учнів та перевіряти виконання завдань. Також є можливість вбудовувати завдання на html сторінку. Адреса сайту - <http://learningapps.org/> - співпадає з назвою сервісу **LearningApps.org** [8].

Інтерактивний плакат — це електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень використання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу. Він органічно інтегрується в класно-урочну систему. У цифрових освітніх ресурсах цього типу інформація представляється не одразу, вона розвертається залежно від дій користувача, який управляє нею відповідними кнопками. Плакат за своєю суттю — це засіб представлення інформації, тобто основна його функція — демонстрація матеріалу [6].

Використання інтерактивних плакатів в освітньому процесі сприяє тому, що учні краще сприймають матеріал, зацікавлюються, підвищується ефективність їх самостійної роботи, що впливає на якість формування практичних умінь і навичок. Саме плакати формують уміння самостійно працювати з джерелами інформації, дають змогу учню бачити результат та оцінку своєї праці, можливість знайти правильну відповідь, поглибити знання.

Для створення плакатів можна використати такі Інтернет-сервіси: **Glogster** дозволяє розмістити текст, графіку і відео, будь-який елемент може стати гіперпосиланням (шаблони). Плакат стає яскравим, барвистим, ефектним. **Онлайн-інструмент Padlet** - призначений для створення та наповнення контентом віртуальної дошки (простору) з можливістю спільного редагування. Цей сервіс можна назвати платформою для креативних ідей, брейнстормінгу тощо. Якщо порівняти можливості звичайної інтерактивної дошки або карток з написами та віртуальну інтерактивну дошку, де учні працюючи з нею при виконанні запропонованого завдання мають можливість одночасно бачити результати роботи інших груп, одразу їх аналізувати і дійти згоди зі спірних питань у режимі онлайн.

Google-maps – один із мережевих геосервісів корпорації Google, який дозволяє знаходити, відзначати, коментувати та оцінювати різні об'єкти на зображенні земної кулі з досить високою точністю (**Google Earth**). **Google-maps** – це не тільки карта, але й джерело текстової та візуальної інформації пов'язаної з певним історико-географічним об'єктом.

Таким чином, організація роботи щодо створення єдиного інформаційного простору забезпечить нові можливості управління навчальним процесом. Загальноосвітні навчальні заклади Тернопільщини для впровадження нових форм роботи, безпечного зберігання та електронного обміну даних застосовують хмарні сервіси **Google та Microsoft** і реєструють домени [2].

До основних умов ефективної організації навчального співробітництва в освітньому процесі, варто окреслити необхідність забезпечення постійного спілкування усіх учасників, свідомої творчої взаємозалежності, активної особистої участі у спільній роботі, особисту та колективну відповідальність за прийняття рішень, постійного формування навичок роботи у команді з метою підвищення її ефективності. Серед завдань, які постають перед викладачем та слухачем курсів, щодо взаємин у співробітництві, можна віднести: зменшення конфліктності у педагогічній діяльності; збільшення ефективності діалогічного спілкування; ефективність доцільного планування навчання викладачем.

Література

1. Гладун М.А., Сабліна М.А. Сучасні онлайн інструменти інтерактивного навчання як технологія співробітництва. М.А. Гладун, М.А. Сабліна. ISSN: 2414-0325. Open educational e-environment of modern University. 2018. №4. С.33 – 43.
2. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності / Освітній портал URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/>
3. Дягло Н.В. Вікі-технології у сучасній освіті. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2009. № 2. С. 30-31.
4. Євтушенко Н.В. Розвиток загальнокультурної компетенції вчителів-предметників засобами сервісів Web 2.0. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2010. № 7. С. 5-7.
5. Інновації в навчанні. Сучасна освіта URL: <http://s-osvita.com.ua/content/view/569/268/>
6. Інтерактивний плакат як сучасний засіб навчання. Желізняк Л. Д.: URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/38576/
7. Менькіна М.С. Педагогічні можливості сервісів Веб 2.0. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2009. № 8. С. 24-26.
8. LearningApps.org [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://learningapps.org/>

УДК 37.004+37.015.31:17

Мудрик Л.Є.,
методист центру виховної роботи,
захисту прав дитини та громадянської освіти ТОКІППО
l.mudryk@ippo.edu.te.ua

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТФІЛЬМІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство переживає духовну кризу, яка значною мірою зумовлена відсутністю системного підходу в сфері морального виховання. Важливим є виховання здобувачів освіти на традиційних для українського народу моральних цінностях, що історично формували його духовність, мораль і національну свідомість. Ми живемо у час